

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Mahkeme İçtihadına İlişkin Bilgi Notu

Sayı. 170

Ocak 2014

Mahkeme'nin İctihat Bilgi ve Yayınlar Dairesi tarafından derlenen bu Bilgi Notu, Yazı İşleri Müdürlüğü'nün özel ilgi arz ettiğini düşündüğü söz konusu dönem süresince incelenen dava özetlerini içermektedir. Bu özetlerin, Mahkeme üzerinde bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Geçici versiyonunda, özetler normalde ilgili davanın dilinde hazırlanmakta olup, nihâi tek-dil versiyonu sırasıyla İngilizce ve Fransızca olarak çıkmaktadır. Bilgi Notu,

<www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis&c=>adresinden indirilebilmektedir.
<<http://appform.echr.coe.int/echrrequest/request.aspx?lang=gb>> adresinden çevrim içi form yoluyla yayın servisiyle irtibata geçilerek, yıllık 30 Avro (EUR) veya 45 Amerikan doları (USD) karşılığında, bir dizin dâhil olmak üzere, basılı kopya üyeliği mümkündür.

HUDOC veritabanına, Mahkeme'nin internet sayfası (<<http://hudoc.echr.coe.int/sites/tur/>>) üzerinden ücretsiz ulaşılabilir. Veritabanı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihadına (Büyük Daire, Daire ve Komite kararları, kabul edilebilirlik kararları, tebliğ edilen davalar, istişarî görüşler ve İctihat Bilgi Notu'ndan hukuk özetleri), Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesi'ne (kararlar) erişim sağlamaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
(Avrupa Konseyi)
67075 Strasbourg Cedex
France
Tel : 00 33 (0) 3 88 41 20 18
Fax : 00 33 (0) 3 88 41 27 30
publishing@echr.coe.int
www.echr.coe.int

MADDE 2

Pozitif yükümlülükler (esas bakımından)

Etkin soruşturma

Psikiyatrik rahatsızlığı olan bir kişinin, polis zoruyla hastaneye yatırılması girişimi sonucu ölümü: iblal

Shchiborsheb ve Kuzmina/Rusya – 5269/08

16.01.2014 tarihli Karar [I. Bölüm]

Olaylar – Başvuranların oğlu, psikiyatrik rahatsızlıktan muzdaripti. 2006 yılında, yatarak tedavi görmesi için hastaneye sevk edilmiştir. Baba, oğlunun hastaneye yerleştirilmesi için polisten yardım istemiştir. Hasta, çılgın bir vaziyette olduğundan, polisi hırsız sanmış ve bir bıçakla tehdit etmiştir. Polis, cop ve tüfeğinin dipçliğini kullanarak hastanın elindeki bıçağı düşürmeye çalışmış, ancak hasta mutfağa koşmuş ve kapının önünde barikat kurmuştur. Barikati aşamayan polis, hastanın önünde direnmekte olduğu mutfak kapısından “hücum eder gibi” girmiş ve bunun neticesinde hasta ciddi bir şekilde yaralanmıştır. Koma halinde hastaneye götürülmüş, ancak bilinci yerine gelmemiş ve kısa süre içerisinde hayatını kaybetmiştir. Adli muayenelerden elde edilen bulgular, hastanın ölüm sebebi konusunda çelişki göstermiştir: kimi raporlara göre ölüm sebebi, kranio-serebal travma, kimilerine göre ise boyundaki kesik yarasıdır. Güç kullanımının kanuna uygun olması ve adli raporlardaki çelişen bulgular dikkate alındığında, polisi sorumlu tutmak için yeterli delilin bulunmadığı gerekçesiyle, ceza soruşturması 2010 yılında sonlandırılmıştır.

Hukuki Değerlendirme – Madde 2

(a) *Esas bakımından* – Kranio-serebal travma ve boyunda saptanan kesik şeklindeki yaranın, birlikte ele alındığında ölümcül bir sonuç ortaya çıkarabilecek türden, hayati tehlike oluşturan yaralar olmasına rağmen; yaralanmaya doğrudan polisin sebep olduğunu gösteren yeterli delil mevcut değildir.

Polis operasyonunun planlanmasına ve kontrolüne ilişkin olarak; zihinsel bozukluğu olan kişilerle ilgilenmek özel eğitim gerektirmektedir. Bu özel eğitimin olmaması halinde, başvuranların oğlunda da olduğu gibi ciddi zihinsel bozukluğu bulunan bir kişiyle iletişime geçme çabaları boşa çıkacaktır. Bu anlayış iç hukukta da ele alınmıştır: buna göre, gönülsüz bir şekilde hastaneye yatırma işlemlerinde, sağlık personeline polis yardımıyla destek olmak, polise bağımsız hareket etme yetkisini vermemektedir. Polisin, neden nitelikli sağlık personellerinin yokluğunda girişimde bulunduğu dair Mahkemeye herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır. Acil psikiyatrik yardım ancak, başvuranların oğlunun yakalanabilmesi için birkaç kez girişimde bulunulduktan ve bu girişimlerin sonuç vermemesinden sonra talep edilmiştir. Gecikmeye ilişkin olarak Mahkemeye herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bu tür koşullarda, kauçuk cop gibi özel bir aracın kullanılması, polisin gözetmesi gereken bir nokta olan, kişinin hayatına ve sağlığına karşı oluşabilecek riski azaltma amacıyla bağdaşmamıştır. Hastanın, özellikle mutfak kapısının önünde barikat kurduğu sırada, kendisine veya diğerlerine karşı acil tedbir gerektirecek şekilde ani bir tehlike oluşturduğunu gösteren herhangi bir delil ibraz edilmemiştir. Hastanın üç polis memurunu yaraladığı konusunda ise Mahkeme, bunun, polis

memurlarının kendi eylemleri neticesinde olduğu kanaatine varmıştır. Hastanın çılgın gibi davrandığı ve bu nedenle polis memurlarının kim olduğunu veya ne istediklerini bilememesi göz önüne alındığında, yapılması en uygun olan şey psikiyatrik yardımın gelmesini beklemektir. Ancak polis memurları, sıradan bir silahlı failmiş gibi hastayı zapt etme girişimlerinde ısrarcı olmuşlardır. Mahkemenin şaşkınlıkla karşıladığı şey özellikle, hastanın kaçma ve polise saldırma girişiminde bulunması halinde, öldürülmek üzere vurulması emrinin verilmesidir. Bu emir, icra edilmemesine rağmen, aşırı mahiyettedir ve polis memurlarının, durumu değerlendiremediklerini ve uygun bir şekilde hareket edemediklerini göstermiştir. Ayrıca, saldırı operasyonunun önceden planlanıp değerlendirildiğine ilişkin herhangi bir delil bulunmamıştır. Acil psikiyatrik servisin gelmek üzere olmasının dikkate alındığına, daha az şiddet içeren yöntemlerin düşünüldüğüne veya güç kullanımının önceden düşünülüp değerlendirildiğine dair herhangi bir işaret mevcut değildir. Başvuranların oğlunun, hastaneye yatırılma girişimlerine her seferinde direnmesi nedeniyle, polis yardımına gerek duyulmuştur. Dolayısıyla bu durum ilk değildir ve bu nedenle polis memurlarının, olası direnişi öngörmeleri ve bu yönde hazırlıklı olmaları gerekirdi.

Özetle, başvuranların oğlunun ölümcül bir şekilde yaralanmasının kendi davranışlarından kaynaklandığı varsayılsa bile, Mahkeme bu neticenin, polis operasyonu sırasında başvuru kontrolsüz ve düşünülmemiş bir yöntemden kaynaklandığını nitelendirmiştir. Polis tarafından alınan tedbirler, demokratik bir toplumda kolluk görevlilerinden beklenen düzeyde olmamıştır.

Operasyon, başvuranların oğlunun yaşamına ve sağlığına karşı oluşabilecek riski minimuma indirecek şekilde düzenlenmemiştir.

Sonuç: ihlal (oybirliğiyle).

(b) *Usul bakımından* – Soruşturma makamları, operasyonun planlanması ve kontrol edilmesi hususlarına değinmemişlerdir. Özellikle de, polis memurlarının, iç hukuka aykırı olarak, nitelikli tıbbi personelin yokluğunda kendi yetkilileri dâhilinde hareket ettikleri konusunda soruşturma yapılmamıştır. Soruşturma kapsamında, güç ve özel malzeme kullanımının incelenmesine rağmen, soruşturma makamlarının, polis memurları gibi, başvuranların oğlunun zihinsel durumuna bakmaksızın, mevcut durumu, sıradan bir silahlı suçluya müdahale edilmesi gibi değerlendirdiği gözlemlenmektedir. Soruşturma makamları ayrıca, binada hücum eder gibi tavırların sergilenmesine ilişkin kararın ne şekilde verildiğine dair herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. İlgili makamların soruşturma kapsamında bu tür önemli hususların ele almaması göz önünde bulundurulduğunda, izlenen geniş çaplı soruşturma tedbirlerine rağmen, Sözleşme'nin 2. maddesinde öngörülen bütünlük ilkesine riayet edilmemiştir.

Sonuç: ihlal (oy birliğiyle).

Mahkeme ayrıca, başvuranların, Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamındaki şikâyetleri bakımından başvurabilecekleri etkili bir hukuk yolunun bulunmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Madde 41: Manevi tazminat olarak müştereken 45,000 avro; maddi tazminat olarak müştereken 2,550 avro ödenmesine hükmedilmiştir.

Etkin soruşturma

Polis memurlarının yakalama işleminde ateş açmasıyla meydana gelen olayın keşfine ilişkin talebin reddedilmesi: ihlal bulunmamaktadır

Camakan/Türkiye – 54241/08

28.1.2014 tarihli Karar [II. Bölüm]

Olaylar – Başvuran, 2000 senesinin Aralık ayında, yakalaması esnasında meydana gelen silahlı çatışmada, devriye gezen polis memurları tarafından yaralanmıştır. Cumhuriyet savcısı, bir kişinin ölümüne ve biri başvuran olmak üzere diğer iki kişinin de yaralanmasına sebebiyet verdikleri gerekçesiyle, 2001 yılının Kasım ayında on üç polis memuru aleyhinde yargılama başlatmıştır. Ağır ceza mahkemesi nezdinde, delil olarak kabul edilen adli raporlara göre bir kovan ile bir merminin başvurana ait tabancadan çıktığı anlaşılmış ve tanıklar dinlenmiştir. Başvuran, duruşmalar esnasında birçok defa, keşif yapılmasını talep etmiş, ancak bu yöndeki talepleri reddedilmiştir. Ağır ceza mahkemesi, 24 Mayıs 2012 tarihli kararında, polis memurlarının meşru müdafaasının söz konusu olduğuna kanaat getirmiş ve memurları beraat ettirmiştir. Başvuran temyize gitmiştir. Mahkemenin kararının çıktığı sırada, yargılamalar Yargıtay önünde halen derdest bulunmuştur.

Hukuki Değerlendirme – Madde 2

(a) *Güç kullanımı* – Başvuran, polise karşı silahlı ateş kullanmadığını ileri sürdüğü halde, Mahkeme, ağır ceza mahkemesi yargıçlarının 24 Mayıs 2012 tarihli kararlardaki bulgularını reddetmesini gerektirecek ikna edici bilginin

bulunmadığına kanaat getirmiştir. Söz konusu karada, ilk ateşin, olay esnasında görevlerini icra etmek amacıyla orada bulunan polis memurlarına karşı açıldığı ve polis memurlarının silahlı ateş kullanmalarının iç hukuka göre yasal olduğu sabit görülmüştür. Mahkeme, bu koşullarda güç kullanımının, üzücü sonuçlara yol açarken, “bireylerin şiddete karşı kendilerini savunmalarını temin etmek” ve özellikle de “kanuna uygun bir tutuklamayı gerçekleştirmek” amaçlarına hizmet ettiğine ve “mutlak surette gerekli olan” düzeyi aşmadığına karar vermiştir.

Sonuç: ihlal bulunmamıştır (üç oya karşı dört oy).

(b) Soruşturmanın etkinliği – Yetkili makamlar, olayın hemen ardından soruşturma başlatmışlardır. Bununla bağlantılı olarak, olay yerindeki delillerin korunması adına birtakım tedbirler alınmıştır. Somut deliller toplanmış, krokiler çizilmiş ve şüphelilerin ellerinden numuneler alınmıştır. Bunlara ek olarak, olaya karışan polis memurları aleyhinde ceza yargılaması başlatılmış olup, bu yargılamalar Yargıtay önünde halen derdesttir.

Olayların yeniden kurgulanmamasına ilişkin olarak, Mahkeme, Abık/Türkiye davasında (no. 34783/07, 16 Temmuz 2013), bu tür bir soruşturma işleminin, soruşturmayı yürüten kişiye veya hâkimlere, olayların seyrine ilişkin olası senaryoları değerlendirme ve şüphelilerin beyanlarının inandırıcılığını inceleme imkânı vermesi nedeniyle büyük bir önem taşıdığı kanaatine varmıştır. Ancak, *Abik* davasında, ölümcül atışı yapan kişinin belirlenmemesi ve polislerden birinin arabanın arkasında iki (2) kişinin gölgesini gördüğünü beyan etmesi nedeniyle, davaya ilişkin olaylar iç hukukta yeterince tespit edilememiştir. Bununla birlikte,

somut davada ihtilaf konusu temel husus, başvuranın silahını kullanıp kullanmadığıdır ve tarafların olayın seyrine ilişkin beyanları esasen farklılık göstermemektedir. Ayrıca, başvuranın refakatinde ve tutuklanması sırasında gerçekleştirilen olay yeri keşfi sonucunda olay yeri krokisi çizilmiştir. Söz konusu soruşturma işleminin, Cumhuriyet savcısının ve başvuranın avukatının refakatinde gerçekleştirilmesi daha iyi olabilirdi. Ancak, başvuran bu duruma yerel mahkemeler önünde itiraz etmemiş ve olayların yeniden kurgulanmasını ilk kez olayın ardından yaklaşık dört yıl sonra, talep etmiştir. Bu bağlamda Cumhuriyet savcısı, olay ve söz konusu talep arasında geçen zamanı dikkate alarak, böyle bir talebin yararsız olduğu kanısına varmış ve bu talebi reddetmiştir. Sonuç olarak Mahkeme, olayların yeniden kurgulanmamasının, ulusal yetkililerin davaya ilişkin başlıca olayları tespit etmelerini ciddi şekilde engellediği konusunda ikna olmamıştır. Başvuranın, polis memurları aleyhinde başlatılan yargılamaların uzunluğu hakkındaki şikâyetine ilişkin olarak; Mahkeme ilk olarak, soruşturma sonrasındaki yargılama işlemlerinin aşırı uzun olduğunu dikkate almıştır: Ağır ceza mahkemesi, olayların ardından on bir buçuk yıl sonra yani 24 Mayıs 2012 tarihinde kararını vermiş ve on üç yılın sonunda, yargılamalar Yargıtay önünde halen derdesttir. Dolayısıyla, Türk yetkililer, yeterli çabukluk ve gerekli titizlikle hareket etmemişlerdir.

Sonuç: ihlal (oy birliğiyle).

Madde 41: Manevi tazminat olarak 6,000 avro ödenmesine hükmedilmiştir.

MADDE 3

İnsanlık dışı muamele ya da aşağılayıcı muamele

Mahkûmların kısa bir süreliğine tecrit halinde tutulmaları esnasında kapalı üniforma giyme yükümlülükleri: ihlal yok

Lindström ve Mässel /Fransa – 24630/10
14.1.2014 tarihli Karar [VI. Bölüm]

Olaylar – Hapis cezaları infaz edilmekte olan başvuranlar 2004 yılında, cezaevine uyuşturucu sokmaya teşebbüs ettikleri şüphesi ile (birinci başvuran üç günlüğüne, ikinci başvuran ise yedi günlüğüne) tecrit hücrelerine yerleştirilmişlerdir. Tecrit halinde tutulmaları esnasında, boyun bölgesinden ayaklarına kadar bir bütün olan kapalı üniformaları giymeye zorlanmışlar ve bu üniformalar cezaevi personeli tarafından plastik “bantlarla sarılmıştır”. Kendi başlarına bu üniformaları çıkaramaz ya da ellerini üniforma kollarının içine sokamaz duruma getirilmişlerdir. Başvuranlar, cezaevi gardiyanlarınca kontrolü sağlanan tuvaletlere yeterince hızlı bir şekilde götürmemeleri nedeniyle bazı durumlarda büyük tuvaletlerini üniformalarının içerisindeyken yapmaya zorlandıklarını ve bunun sonrasında kıyafetlerini değiştirmelerine ya da tecrit süresi boyunca yıkanmalarına izin verilmediğini ileri sürmüşlerdir. Başvuranlar bu sebeplerden ötürü cilt problemleri yaşamışlardır. Başvuranlar 2005 yılında bu durumu polislere bildirmişler ve yetkililer cezaevi müdürü ve iki başgardiyan hakkında yasal işlem başlatmıştır. Ancak, bölge mahkemesi 2007 yılında tüm suçlamaların reddine yönelik bir karar vermiş ve bu karar temyizde onanmıştır.

Hukuki Değerlendirme – 3. Madde: Cezaevlerinde düzenin ve güvenliğim sağlanması ve mahkumların iyilik hallerinin güvence altına alınması, mahkumların tecrit halinde tutulmaları esnasında kapalı üniformaları giymelerine ilişkin bir sistem getirilmesi için uygun gerekçeler olabilir. Ayrıca, bu tedbirler mahkumların sağlıklarının korunması amaçlı tasarlanmış ve aşağılama gibi bir niyet güdülmemiştir. Bununla birlikte, böyle bir uygulama, somut koşullar altında, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı düşecek durumlara yol açması halinde farklı şekilde değerlendirilebilir. Yerel mahkemeler somut davada, mahkumların üniformaları içerisindeyken büyük tuvaletlerini yapmalarının amaçlanmadığına ve gardiyanların başvuranların tuvalete gitmek için yaptıkları çağrılara geç yanıt verdiklerini gösteren herhangi bir delil bulunmadığına karar vermişlerdir. Ayrıca, başvuranların gerekli olduğu hallerde yıkanmaları için uygun imkanların olmadığını ya da kirli üniformaları giymek zorunda bırakıldıklarını gösteren deliller de mevcut değildir. Başvuranlar, plastik bantların bileklerinde sıyrıklar oluşmasına yol açtığını veya üniformaların alerjik bir reaksiyona sebebiyet verdiğini destekleyecek herhangi bir delil sunmamışlardır. Yerel mahkemelerin olaylara ilişkin değerlendirmelerinin geçerliliğinin yeniden incelenmesi Mahkeme'nin görevi değildir. Dahası, ikna edici güvenlik tedbirlerinin söz konusu olduğu durumlarda, nispeten kısa süreli bir tecrit hali esnasında kapalı üniformaların giydirilmesi uygulaması, kendi başına, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açacak aşgari ciddiyet seviyesine ulaşmamaktadır. Bu durum özellikle, başvuranların kendilerine yönelik muameleye ilişkin olası küçük düşürücü

unsurlara dair iddialarını destekleyecek hiçbir delil üretmedikleri de göz önünde bulundurulduğunda, başvuranların davası için de söz konusudur.

Sonuç : ihlal yok (ikiye karşı beş oyla).

Mahkeme ayrıca, oybirliğiyle, başvuranların özel hayata saygı haklarına yapılan müdahalenin hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Söz konusu ihlal için, başvuranların her birine manevi tazminat olarak 3,000 avro ödenmesine hükmedilmiştir.

(Bk. *Kudla / Polonya* [BD], 30210/96, 26 Ekim 2000, 23 Sayılı Bilgi Notu; *Peers / Yunanistan*, 28524/95, 19 Nisan 2001, 29 Sayılı Bilgi Notu; *Doerga / Hollanda*, 50210/99, 27 Nisan 2004, 63 Sayılı Bilgi Notu; ve *Wisse / Fransa*, 71611/01, 20 Aralık 2005)

Aşağılayıcı muamele

Pozitif yükümlülükler (esas bakımından)

Askeriyenin, askere alınmış bir kimsenin akıl hastalığına ilişkin olarak zamanında müdahalede bulunmaması: ihlal

Placi / İtalya – 48754/11

21.1.2014 tarihli Karar [II. Bölüm]

Olaylar – Başvuran, askerlik hizmetini yerine getirmeye uygun olduğunun tespit edildiği iki tıbbi muayene sonrasında 1994 yılının Haziran ayında askere alınmıştır. Başvuran, takip eden aylar esnasında çeşitli disiplin tedbirlerine tabi tutulmuştur. Bu tedbirler arasında, uygunsuz davranış göstermesi sebebiyle 24 günlük hücre hapsi de yer almaktadır. Başvuran daha sonra hastaneye yatırılmış ve 1995 yılının Nisan ayında askerliğe elverişsiz olarak taburcu edilmesi

öncesinde anksiyete bozukluğu teşhisi konmuştur. Başvuran askerlik hizmeti ile hastalık arasında bir illiyet bağı bulunduğunu ya da kendisinin askerlik hizmeti yapmaya uygun olduğu beyanında bulunan adli tabiplerin hastalığını tespit etmemiş olduklarını ileri sürerek tazminat davası açmıştır. Ancak, başvuranın tazminat davasına ilişkin talebi Savunma Bakanlığı tarafından verilen ve son olarak Yüksek İdare Mahkemesi tarafından onanan bir karar ile reddedilmiştir.

Hukuki Değerlendirme – 3. Madde: Mahkeme İtalyan makamlarının söz konusu olayda ihmalkar davrandığı kanaatinde değildir. Başvuran, askere alınması öncesinde, kendisinin bazı yetersizliklere karşın askerlik hizmeti için elverişli olduğu tespitinin yapıldığı tıbbi bir muayeneden geçirilmiştir. Askere alınması sonrasında başka bir tıbbi muayene daha yapılmıştır. Başvuran değerlendirmelerde bulunan doktorların mesleki becerilerini ya da tecrübelerini sorgulamamış, sağlığı hakkında herhangi bir şikayette bulunmamış veya ikinci bir görüşe başvurmamıştır. Bu nedenle, başvuranın askere alındığı tarihte İtalyan yetkililerin başvuranın durumunun, orduya alınması halinde tedaviden yoksun kalmaya ilişkin gerçek bir riskle karşı karşıya kalacağı konumda olduğuna inanmaları için sağlam ve dayanaklı gerekçelerin varlığı tespit edilmemiştir.

Ancak, sonrasında meydana gelen olaylara ilişkin olarak, Mahkeme, üstlerinin başvuranın askerliğinin ilk altı ayında tekrar eden itaatsizliğinin psikolojik meselelerden kaynaklanmış olabileceğini fark etmediklerini, başvuranın başka bir askeri birliği sevk edilmesi

sonrasında ise yeni bir üstünün birkaç gün içerisinde bu ihtimalin açık bir şekilde farkına vardığını kaydetmektedir. Başvuranın sağlık durumu ve iyilik hali, tıbbi muayeneler ve yardım yoluyla ancak o zaman yeterli bir şekilde güvence altına alınabilmiştir. Hükümet, başvuranın üstlerinin yeterliliklerine ilişkin detaylı bilgi sunmamış, bu gibi durumların tespitini yapabilecek yeterlilikte ve bununla görevli herhangi bir eğitilmiş personel bulunup bulunmadığına ilişkin açıklama da yapmamıştır. Hükümet ayrıca, bu gibi durumların tespitinin sağlanması ve bu hallerde atılması gereken adımlara dair herhangi bir uygulama, kura veya usulün mevcut olup olmadığına da değinmemiştir. Başvuranın psikolojik ya da en azından bir tür muayene veya tıbbi denetime erişiminin bulunduğu gösterilmemiştir. Bu nedenle, başvuran, belki sağlık durumu iyi olan birisi için başa çıkılmaz boyutta olmayan ancak, mevcut davada da olduğu üzere, gerekli zihinsel mukavemetten yoksun biri için büyük bir yük teşkil edebilecek bir muameleye maruz kaldığı ilk altı ay boyunca (bir aydan az bir sürelik eğitimin ardından) kendi haline bırakılmıştır.

Rutin görevlerin dahi belirli koşullar altında bir soruna yol açabileceğinin göz ardı edilmemesi gerekirken, somut davada başvuran, toplamda 29 gün olmak üzere altı aylık süre içerisinde birçok kez cezalandırılmıştır. Yine, söz konusu cezaların sağlıklı bireyler için doğuracağı neticeler önemsiz nitelikte olabilecekken, başvuran gibi bir kimse üzerindeki etkileri yalnızca uzun vadede zarar verici olmakla kalmayıp, aynı zamanda fiziksel ya da ruhsal sağlığı üzerinde bu cezaların süresi boyunca anlık nitelikte zarar verici etkileri de olmuştur. 1995 yılına ait tıbbi raporlarda

başvuranın “disfori ve sınırdaki kişilik bozukluğu” sorunlarının bulunduğu kaydedilmiş ve askerlik hizmetinin başvuran için stres oluşturduğunun altı çizilmiştir. Bu zarar görülebilirlik durumu dikkate alındığında, başvuranın maruz kaldığı sıkıntılar normal askerlik hizmeti sırasında herhangi birinin maruz kaldıklarının çok ötesine geçmiştir. Devlet, Askeriyenin bu duruma ilişkin zamanında tespit veya müdahalede bulunmaması ya da bu gibi durumların önüne geçilmesini sağlayabilecek bir çerçevenin mevcut olmaması sebebiyle, başvuranın askerlik hizmetini Sözleşme’nin 3. maddesi kapsamındaki haklarına saygı gösterilen koşullar altında yerine getirmesini sağlayamamıştır.

Sonuç : ihlal (oybirliğiyle).

Mahkeme ayrıca, tarafsız bir mahkeme önünde adil yargılama yapılmaması sebebiyle Sözleşme’nin 6 § 1 maddesinin; ve silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin söz konusu olduğuna karar vermiştir.

41. Madde: Manevi tazminat olarak 40,000 avro ödenmesine karar verilmiş; maddi tazminata ilişkin talep reddedilmiştir.

(Ayrıca bakınız, *Kayankin / Rusya*, 24427/02, 11 Şubat 2010; ve *Baklanov / Ukrayna*, 44425/08, 24 Ekim 2013)

Pozitif yükümlülükler (esas bakımından)

Devletin, Ulusal Okul öğrencisini öğretmeni tarafından cinsel tacize uğramaktan koruyan uygun mekanizmaları uygulamaya koymaması: ihlal

O’Keefe / İrlanda – 35810/09

28.1.2014 tarihli Karar [BD]

Olaylar – Başvuran, Katolik Kilisesi mülkiyetinde ve yönetiminde olan, Devlet tarafından finanse edilen bir Ulusal Okulda 1973 yılında öğrenciyken bir öğretmeni (LH) tarafından cinsel tacize uğradığını iddia etmiştir. İrlanda’da Ulusal Okullar on dokuzuncu yüzyılın başlarında, doğrudan Devlet tarafından finanse edilen ancak Devlet, bir koruyucu (patron) ve yerel temsilciler tarafından ortak bir şekilde yönetilen bir ilkokul türü olarak kurulmuştur. Bu sistem altında, finansmanın büyük kısmını Devlet sağlamak ve müfredat ile öğretmenlerin eğitim ve yeterlilikleri gibi konulara ilişkin yönetmelikler Devlet tarafından hazırlanmaktadır. Ancak, bu okulların çoğunluğu ruhban sınıfının (patron) mülkiyetindedir ve okul müdürü (daima bir rahip olacak şekilde) bunlar tarafından atanmaktadır. Öğretmenler koruyucu ve müdür tarafından seçilir, istihdam edilir veya işten çıkarılır.

LH, başka öğrencilerin taciz edildiklerine ilişkin şikayetlerinin ardından 1973 yılında görevinden istifa etmiştir. Ancak, bu aşamada Eğitim ve Bilim Bakanlığı şikayetlere ilişkin olarak bilgilendirilmemiş ve polise de bu yönde herhangi bir şikayette bulunulmamıştır. LH, görev yapmak üzere başka bir Ulusal Okula geçmiş ve 1995 yılında emekli olana kadar burada çalışmaya devam etmiştir. Başvuran maruz kalmış olduğu cinsel taciz olayını gizli tutmuş ve başka eski bir öğrencinin şikayeti üzerine polis soruşturması açılması sonrası danışmanlık hizmeti almasının ardından 1990’lı yılların sonunda, yaşamış olduğu psikolojik sorunlar ile taciz olayı arasında bir bağlantı bulunduğunun farkına varmıştır. Başvuran 1997 yılında polise

bir ifade vermiştir. LH, bunların sonunda, başvuranın gitmiş olduğu Ulusal Okulun 21 eski öğrencisine yönelik olanların da arasında bulunduğu, toplamda 386 cinsel taciz suçu ile suçlanmıştır. 1998 yılında LH, 21 suçlamaya ilişkin olarak suçunu kabul etmiş ve belirli bir süreliğine hapis cezasına mahkum edilmiştir.

Sonrasında, LH aleyhinde açılmış olan bir dava için Cezai Yaralanma Tazminat Bürosu tarafından başvurana tazminat ödenmesine hükmedilmiştir. Başvuran ayrıca, Devletin çeşitli makamları hakkında ihmalkarlık, temsil sorumluluğu ve anayasal sorumluluk hususlarında bir kamu davası açmıştır (başvuran teknik gerekçelerle Kilise hakkında bir dava açmamıştır). Fakat, Yüksek Mahkeme bu iddiaları reddeden bir karara hükmetmiş ve söz konusu karar Temyiz Mahkemesi tarafından 19 Aralık 2008 tarihinde onanmıştır. Onamaya gerekçe olarak ise, özellikle, İrlanda Anayasası'nın Ulusal Okulların fiili işletiminin koruyucu ve okul müdürünün nüfuzuna temlik edilmesini öngördüğü, ihmalkarlık iddiasına ilişkin olarak okul müdürünün sanık sıfatında olmasının daha uygun olduğu ve okul müdürünün Devletin değil Kilise'nin bir temsilcisi olarak hareket ettiği gösterilmiştir.

Başvuran, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapmış olduğu şikayetinde, diğerler kimselerin yanı sıra, Devletin öğrencileri taciz edilmekten koruyacak bir ilkokul eğitim sistemi kurmamış olduğunu (Sözleşme'nin 3. maddesi) ve Devletin kendisini koruyamamış olmasına ilişkin herhangi bir tanınırlık ve tazminat kazanamadığını (13. madde) ileri sürmüştür.

Hukuki Değerlendirme – 3. Madde

(a) *Esas bakımından* – Çocukların, özellikle de ilköğretim bağlamında, gerektiğinde özel tedbirlerin ve güvencelerin alınması yoluyla kötü muameleye karşı korunması hususu Hükümetin asıl yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, çocuklara yönelik cinsel taciz hususunda bilhassa, tacizcinin çocuk üzerinde yetkisinin bulunduğu bir konumda olması halinde, faydalı tespit ve raporlama mekanizmalarının mevcudiyeti bu türden vakaların yaşanmasına engel olunması için düzenlenen ceza hukukunun etkin bir biçimde uygulanması açısından büyük önem arz etmektedir. Bir Devlet, ilkokullardaki çocuklara ilişkin görevlerini özel kurum ya da bireylere devrederek, bu konudaki yükümlülüklerinden muaf tutulamaz. Keza, çocuğun Devlet onaylı eğitim seçeneklerinden (bir Ulusal Okul, ücretli okul ya da evde eğitim olsun) birini seçmesi halinde de, Devletin bu konudaki pozitif yükümlülüklerinden, yalnızca çocuğun okul seçimi sebebiyle, muaf tutulması söz konusu olamaz.

Mahkeme bu nedenle, Devletin yasal çerçevesinin, özellikle tespit ve raporlama mekanizmalarının, Ulusal Okula giden çocukları söz konusu zamanda yetkililerin bilgisi dahilinde cinsel tacize uğrama riskine karşı etkili bir şekilde koruyup korumadığına ilişkin olarak karar vermek durumundadır. Söz konusu olayların 1973 yılında meydana gelmiş olması sebebiyle, başvuranın davasında Devlete ait herhangi bir sorumluluğun, söz konusu zamanındaki olaylar ve standartlar bakımından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirme yapılırken, günümüz toplumunda çocukların eğitim ortamında cinsel tacize uğrama risklerine ilişkin

oluşmuş farkındalığı göz ardı etmek gerekmektedir.

Başvuranın LH tarafından cinsel olarak taciz edildiği ve başvuranın uğradığı kötü muamelenin Sözleşme'nin 3. maddesinin kapsamına girdiği hususlarında mutabık kalınmıştır. Ayrıca, İrlanda'nın tarihi deneyimlerinin bir ürünü olan, Avrupa'da Ulusal Okulların günlük işleyişi sağlarken Devletin de eğitimi (müfredatın belirlenmesini, öğretmenlere lisans verilmesini ve okulların finanse edilmesini) sağladığı bir sistem olarak benzeri bulunmayan İrlanda'nın ilköğretim sisteminin yapısına ilişkin olarak taraflar arasında ufak bir anlaşmazlık mevcuttur. Tarafların anlaşamadıkları konu, iç hukuk ve Sözleşme hükümleri uyarınca Devletin mesuliyeti ile ilgilidir.

Mahkeme, Devletin sorumluluğunu belirlerken, Devletin, tıpkı söz konusu zamanda başvuranın Ulusal Okullarda olduğu gibi, çocukların cinsel tacize uğrama risklerinin farkında olması gerekip gerekmediğini ve çocuklara hukuk sistemi yoluyla bu gibi kötü muamelelere karşı yeterli bir koruma sağlayıp sağlamadığını incelemek durumunda kalmıştır.

Mahkeme, Devletin kovuşturma yoluyla, çocuklara karşı işlenen cinsel içerikli suç seviyesinin 1970'li yıllar öncesinde yüksek olduğunun farkında olması gerektiğine karar vermiştir. 1930'lu yıllar ile 1970'li yıllar arasında düzenlenmiş bir dizi rapor, İrlanda'da çocuklara karşı işlenen cinsel suçlara ilişkin kovuşturma oranına dair detaylı istatistikî deliller sunmuştur. Ayrıca, Mayıs 2009 tarihli Ryan Raporunda da 1970'li yıllar öncesinde ve esnasında çocukların yetişkinler tarafından cinsel tacize uğramasına

ilişkin olarak yetkililere yapılmış şikayetler belirtilmiştir. Bu raporun odağında çocuk ıslahevleri ve endüstri okullarının olması rağmen, ayrıca Ulusal Okullarda yaşanan taciz olaylarına ilişkin şikayetlere de yer verilmiştir.

Bu doğrultuda Devletin, küçük çocukların büyük çoğunluğunun eğitimine ilişkin kontrolü Devletten bağımsız aktörlere bırakırken, Devlet kontrolündeki organlar tarafından çocuklara yapılan kötü muamelelerin tespit edilmesine ve yine Devlet kurumlarına raporlanmasına yönelik etkili mekanizmalar yoluyla, çocukları güvenliklerine ilişkin potansiyel risklerden korumak için orantılı tedbirler ve güvenceler almış olması gerekmektedir.

Ancak, uygulamaya konulan ve Hükümetin kendisine dayanak almış olduğu mekanizmalar etkili olmamıştır. Öğretmenler hakkındaki şikayetler için izlenecek uygulamanın ana hatlarıyla belirlendiği Ulusal Okullara İlişkin 1965 Yılı Yönetmeliği ve 1970 Yılı Kılavuz Notu, bir Devlet makamının bir öğretmenin çocuklara nasıl muamelede bulunduğunu denetlemesine ya da çocukları veya ailelerini kötü muameleyle ilişkin şikayetlerini doğrudan bir Devlet makamına bildirmeye teşvik etmesine dair bir usul sağlama konusunda herhangi bir yükümlülüğüne atıfta bulunmamıştır. Nitekim, Kılavuz Notu öğretmenler hakkındaki şikayetleri başvuranın davasında olduğu gibi doğrudan, Devletten bağımsız müdürlere, genellikle yerel rahiplere kanalize etmiştir. Böylelikle, LH hakkındaki şikayetlerin aslında 1971 ve 1973 yıllarında, başvuranın okulunun müdürüne yapılmış olmasına rağmen, okul müdürü bu şikayetleri hiçbir Devlet makamının bilgisine sunmamıştır.

Benzer şekilde, Hükümetin güvendiği başka bir sistem olan okul müfettişleri sistemi, müfettişlerin bir öğretmenin çocuklara nasıl davrandığını araştırması ya da denetlemesi gibi bir yükümlülüklerine özel bir atıf yapmamıştır. Müfettişlerin başlıca görevi öğretim kalitesinin ve akademik performansın denetlenmesi ve raporlanması olmuştur. Başvuranın okuluna atanmış olan müfettiş 1969 ile 1973 yılları arasında altı kez ziyaret gerçekleştirmişse de, bunların hiçbirisi sırasında kendisine bir şikayet bildirilmemiştir. Nitekim, emekli olduktan sonra da 1995 yılına kadar, LH'nin hareketleri hakkında bir Devlet makamına herhangi bir şikayette bulunulmamıştır. Mahkeme, bu uzunlukta bir süre içerisinde bir öğretmen tarafından 400'ün üzerinde taciz vakasının tekrarlanmasına izin vermiş bir tespit ve raporlama sisteminin etkisiz bir sistem olduğu görüşündedir.

1971 yılında yapılmış şikayete ilişkin gerçekleştirilen eylemin yeterli nitelikte olması halinde, başvuranın iki yıl sonra aynı okuldaki aynı öğretmen tarafından taciz edilmesine engel olmuş olması beklenmektedir. Bunun yerine, meydana gelmekte olan cinsel taciz vakalarına ilişkin bilinen risklere karşı etkili bir Devlet denetiminin olmaması, Devletten bağımsız görevlendirilmiş müdürün daha önce yapılmış cinsel taciz şikayetlerine, başvuranın bu şikayetler sonrasında dahi LH tarafından taciz edilmesine ve, daha geniş anlamda, LH'nin aynı Ulusal Okula giden çok sayıda başka öğrenciye karşı uzun süreli ve ciddi nitelikli cinsel tacizde bulunması konularına ilişkin herhangi bir eylemde bulunmamasıyla sonuçlanmıştır. Devlet, bu nedenle, başvuranı cinsel tacize karşı

korumaya ilişkin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmemiştir.

Sonuç : ihlal (altıya karşı onbir oyla).

(b) *Usul bakımından* – 1995 yılında polise, Ulusal Okula giden bir çocuğun LH tarafından cinsel tacize uğrandığına ilişkin şikayet gelir gelmez, başvurana beyanda bulunma fırsatı tanındığı bir soruşturma başlatılmıştır. Yürütülen soruşturma sonucunda, LH çok sayıda cinsel taciz vakasıyla suçlanmış, mahkum edilmiş ve cezaevine yerleştirilmiştir. Başvuran, LH'nin suçunu itiraf etmesine izin verilmesine ya da kendisine verilen cezaya ilişkin bir itirazda bulunmamıştır.

Sonuç : ihlal yok (oybirliğiyle).

Sözleşme'nin 3. Maddesi ile bağlantılı olarak 13. Maddesi: Başvuran, Devlet tarafında bir sorumluluk bulunduğunu tespit eden bir hukuk yoluna başvurma hakkına sahiptir. Bu doğrultuda, Hükümetin istinad ettiği başka bireyler ve Devlete bağlı olmayan aktörler hakkında başvurulması önerilen medeni hukuk yolları, başarılı olma olasılıkları dikkate alınmaksızın, somut davada etkisiz olarak değerlendirilmelidir. Aynı derecede, LH hakkında hüküm verilmesi Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında verilen usulî güvenceler arasında yer alsa da, 13. maddesinin anlamı dahilinde, başvuran için etkili bir hukuk yolu değildir.

Devlet hakkında iddia edilen hukuk yollarına ilişkin olarak ise, ulusal hukuk yollarının hiçbirinin (Devletin temsil sorumluluğu, doğrudan ihmeline ilişkin Devlet hakkında dava, ya da anayasal bir haksız muamele davası), başvuranın Devletin kendisini tacizden

korunmamış olduğuna ilişkin şikayetine yönelik etkili hukuk yolları oldukları gösterilmemiştir.

Sonuç: ihlal (altıya karşı on bir oyla).

41. Madde: Başvuranın halihazırda almış olduğu maddi tazminat ve LH tarafından gelecekte yapılacak herhangi bir ödemeye ilişkin belirsizlikler göz önünde bulundurularak, maddi ve manevi tazminatlar için toplamda 30,000 avro ödenmesine karar verilmiş.

MADDE 6

Madde 6 § 1 (ceza)

Mahkemeye erişim

Davalı Devlet (Suudi Arabistan Krallığı) ve memurlarının dokunulmazlık talebi göz önüne alındığında işkence yapıldığı iddia edilen hukuk davalarına ilişkin kayıttan düşme kararı: *ihlal yokluğun*

Jones ve Diğerleri / Birleşik Krallık –

34356/06 ve 40528/06

14.1.2014 tarihli Karar [IV. Bölüm]

Olaylar — Başvuranlar, Suudi Arabistan Krallığı'nda gözaltında bulunduruldukları sırada işkenceye maruz kaldıklarını iddia etmişlerdir. Birinci başvuran (Bay Jones), Krallık, Suudi Arabistan İçişleri Bakanlığı ve bir devlet memuru aleyhinde daha sonra İngiltere Yüksek Mahkemesi önünde hukuk davası açmıştır. Diğer üç başvuran dört kişi aleyhinde dava açmışlardır: iki polis memuru, cezaevi müdürü yardımcısı ve Suudi Arabistan İçişleri Bakanı. Yüksek Mahkeme, bütün davalılara 1978 Devlet Bağımsızlığı Yasası uyarınca dokunulmazlık

verilmesine hükmetmiş ve başvuruların yargı yetkisi dışında yargılama işlemleri yürütme iznini reddetmiştir. İtiraz üzerine, Temyiz Mahkemesi, (Devlete, Devlet başkanına veya diplomatlara uygulanan) kişi bakımından (*ratione personae*) dokunulmazlık ve (memurlara, Devlet eski başkanlarına ve eski diplomatlara uygulanan) konu bakımından (*ratione materiae*) dokunulmazlık arasındaki ayırım yapmıştır. Temyiz Mahkemesi, Krallık ve Bakanlık ile ilgili Yüksek Mahkeme kararını onamış, fakat davalılara ilişkin olarak başvurulara itiraz yolunu açmıştır. Mesele, daha sonra, Lordlar Kamarası'na havale edilmiştir. Lordlar Kamarası, haklarında işkence iddiası bulunmasına rağmen, bütün davalılara dokunulmazlık verilmesine dair Yüksek Mahkeme kararını desteklemiştir. Başvuranlar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptıkları başvuruda, mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Hukuksal Değerlendirme — Madde 6 § 1: Devlet dokunulmazlığına ilişkin geniş çapta kabul gören uluslararası kamu hukuku kurallarını yansıtan, Devlet tarafından alınan tedbirlerin, ilke olarak, Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin öngördüğü mahkemeye erişim hakkına orantısız kısıtlama getirdikleri düşünülemez. *Al-Adsani* davasında 2001 yılında verdiği kararda, Mahkeme, Devlet sınırları dışında işlenmiş bir işkence suçu iddiasına ilişkin olarak açılan tazminat davalarında Devlete dokunulmazlık verilmeyeceğine ilişkin önermenin uluslararası hukukta kabul gördüğünün kesinleşmediğine hükmetmiştir. Söz konusu kararda, 6 § 1 maddesi uyarınca ilgili durum detaylı bir şekilde incelenirken, Mahkeme, uluslararası hukukun ilgili kural ve ilkelerini göz önüne alma ve

Sözleşme'yi, parçası olduğu uluslararası hukukun kurallarıyla olabildiğince uyum içerisinde yorumlama yükümlülüklerine uygun olarak hareket etmiştir. Bu nedenle, Mahkeme, *Al-Adsani* davasında Büyük Daire'nin orantılılığa ilişkin olarak benimsediği yaklaşımın mevcut davada da izlenmesi gerektiği konusunda ikna olmuştur.

(a) *Söz konusu ilkelerin Suudi Arabistan Krallığı aleyhinde açılan davaya uygulanması* — Mahkeme, uluslararası teamül hukuku içeriğine ilişkin olarak yetkili olarak davranmak zorunda olan Uluslararası Adalet Divanı'nın 3 Şubat 2012 tarihli *Almanya / İtalya* kararında, o tarihte, Devlet dokunulmazlığına ilişkin olarak herhangi bir üstün hukuk (*jus cogens*) istisnasının açıklığa kavuşmadığına hükmetmiştir. 1978 Yasası'nın hükümlerinin İngiltere mahkemelerince, 2006 yılında Suudi Arabistan Krallığı'nın dokunulmazlık talebinin kabul edilerek uygulanması, bu nedenle, başvuranın mahkemeye erişimine gerekçelendirilmemiş bir kısıtlamaya neden olduğu söylenilemez.

Sonuç: ihlal yokluğu (bir oya karşı altı oyla).

(b) *Söz konusu ilkelerin Devlet memurlarının aleyhine açılan davaya uygulanması* — Dört başvuranın her biri, isimleri anılan Devlet memurları aleyhinde işkenceye ilişkin hukuk davası açamadıklarından şikâyetçi olmuşlardır. Mahkeme, söz konusu davaların açılmasına izin verilmemesinin Sözleşme'nin 6 § 1 maddesine uygun olup olmadığını, *Al-Adsani* kararında benimsenen genel yaklaşımı izleyerek incelemelidir. Devlet memurlarının aleyhinde açılan davalarda uygulanan dokunulmazlık, "Devlet" dokunulmazlığı olarak kalmıştır: Devlet

tarafından talep edilmiştir ve Devlet tarafından vazgeçilmiştir. Mevcut davada, konu bakımından (*ratione materiae*) memurlara verilen dokunulmazlık, Devlet dokunulmazlığına ilişkin uluslararası hukuka uygun olduğundan, Devlet'in kendisine dokunulmazlık verildiği davalarda, mahkemeye erişim üzerindeki kısıtlamanın amacı yasalara uygundur. Devlet dokunulmazlığına ilişkin uluslararası kamu hukukunun kabul görmüş kurallarını yansıtan tedbirlerin, ilke olarak, mahkemeye erişim hakkı üzerinde orantısız kısıtlamaya neden olduğu düşünülemeyeceğinden, başvurularının şikâyetlerine ilişkin olarak göz önüne alınması gereken tek mesela, konu bakımından (*ratione materiae*) Devlet memurlarına dokunulmazlık verilmesinin ilgili kuralları yansıtmayacağıdır. Buna göre, Mahkeme, yerel mahkemelerin Suudi Arabistan'ın Devlet memurlarına ilişkin olarak Devlet dokunulmazlığı talebinin kabul edilmesini gerektiren, uluslararası kamu hukuku uyarınca, genel bir kural olup olmadığını ve, eğer durum bu şekildeyse, işkence iddialarına ilişkin davalarda özel bir kural veya istisna olup olmadığını incelemiştir.

(i) *Genel bir kuralın varlığı:* Bir yasa, Devlet'in kendisi tarafından değil, sadece Devlet adına hareket eden kişiler tarafından uygulanabileceğinden, dokunulmazlığın Devlet tarafından talep edildiği durumlarda, başlangıç noktası söz konusu dokunulmazlığın konu bakımından (*ratione materiae*) Devlet memurlarının fiillerine uygulanması olmalıdır. Aksi takdirde, Devlet dokunulmazlığı her zaman söz konusu memurlar aleyhinde dava açılmasıyla engellenebilir. İlke olarak Devlet dokunulmazlığının yabancı bir Devlet

çalışanlarına veya memurlarına, Devlet'in kendisini koruyan aynı kurallar uyarınca, Devlet adına yürütülen fiillere ilişkin olarak koruma sağlamasını desteklemek amacıyla uluslararası ve ulusal seviyede yetki ağırlığı ortaya çıkmaktadır.

(ii) *İşkence fiillerine ilişkin özel bir kuralın veya istisnanın varlığı*: Resmi fiillerin mahiyeti Devlet sorumluluğunun amaçları için kabul edilse bile, bu durum, uluslararası hukuk uyarınca, Devlet dokunulmazlığı talebinin her zaman aynı fiillere ilişkin olarak kabul edilip edilmeyeceği kesinlik kazanmamıştır. İlgili uluslararası hukuk ve ulusal ve uluslararası içtihatlar göz önüne alındığında, Mahkeme'ye göre, uluslararası kamu hukukunda, yabancı Devlet memurları aleyhinde işkence iddialarına ilişkin olarak açılan hukuk davalarında özel bir kural veya istisna lehinde ortaya çıkan bir destek olmasına rağmen, yetkinin büyük bir kısmı, Devlet'in dokunulmazlık hakkının, çalışanlarının veya temsilcilerinin aleyhinde dava açılmak suretiyle engellenemeyeceği anlamına gelmektedir. İşkenceye Karşı Sözleşme'de işkencenin tanımına, Devlet dokunulmazlığı ve Devlet yükümlülüğüne ilişkin yasa tasarılarındaki kurallar arasındaki etkileşim ve 1984 İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne ilişkin olarak son zamanlarda tartışmalar süregelmektedir. Ancak, söz konusu Devlet uygulaması, benzer davalarda konu bakımından (*ratione materiae*) dokunulmazlık verilmesi ve reddedilmesinin gösterdiği gibi değişim içerisindedir. Ulusal Yüksek Mahkemeler önünde söz konusu en az iki dava derdest haldedir. Ceza alanında, Uluslararası Hukuk Komisyonu çalışmalarında son zamanlarda öne çıkan tartışmalardan anlaşıldığı üzere, ilgili konuda uluslararası bir fikrin oluşmaya başladığı

söylenilebilir. Söz konusu çalışmalar devam etmektedir ve bu nedenle daha fazla gelişme kaydedilmesi beklenmektedir. Mevcut davada, Lordlar Kamarası'nın Devlet dokunulmazlığı hakkında genel bir kuralına ilişkin olası bir istisnanın, işkence suçu ile ilgili hukuk davalarına ilişkin olarak, varlığı hakkında ilgili tartışmalarda yer aldığı açıktır. Uzun ve kapsamlı bir kararda, Mahkeme, uluslararası teamül hukukunun, işkence iddiaları göz önüne alındığında, Devlet'in dokunulmazlık hakkına sahip olduğu durumlarda hukuk davaları kapsamında Devlet memurlarının konu bakımından (*ratione materiae*) dokunulmazlıklarına ilişkin genel kurallarında herhangi bir istisna kabul etmediği sonucuna varmıştır. Lordlar Kamarası'nın bulguları, açıkça hatalı veya keyfi değildir, ancak uluslararası hukuk kaynaklarına ve başvuranın hukuki iddialarının değerlendirilmesine ve başvuranların lehinde karar veren Temyiz Mahkemesi'nin kararına dayandırılmışlardır. Diğer ulusal mahkemeler, mevcut davada Lordlar Kamarasının bulgularını detaylı bir şekilde incelemişler ve söz konusu bulguları oldukça ikna edici bulmuşlardır. Bu koşullar altında, Mahkeme, mevcut davada Devlet memurlarına dokunulmazlık verilmesinin genel olarak kabul edilmiş uluslararası kamu hukuku kurallarını yansıttığı konusunda tatmin olmuştur. Başvuranların hukuk davalarında, 1978 Yasası'nın hükümlerinin Devlet memurlarına dokunulmazlık verilmesi için uygulanması, bu nedenle, başvuranın mahkemeye erişim hakkına gerekçelendirilmemiş bir kısıtlamaya neden olmamıştır. Ancak, uluslararası kamu hukukunun bu alanında henüz devam etmekte olan gelişmeler ışığında, bu konu Sözleşme'ye taraf

Devletler tarafından incelenmeye devam edilmelidir.

Sonuç: ihlal yokluğu (bir oya karşı altı oyla).

(Bk. Al-Adsani / Birleşik Krallık [BD],

35763/97, [Bilgi Notu 36](#))

MADDE 8

Özel hayata saygı_____

Devlet güvenlik servisleri tarafından, çok sayıda iletişim verisinin ayırım yapılmaksızın ele geçirilmesi ve paylaşılması: *tebliğ edilmiştir*

Big Brother Watch ve Diğerleri / Birleşik Krallık - 58170/13
[IV. Bölüm]

Başvuru, özel hayatın gizliliği ve ifade özgürlüğü alanlarında uluslararası çalışmalar yürüten, merkezleri Londra'da bulunan üç ayrı sivil toplum kuruluşu ve Berlin'de görev yapan bir akademisyen tarafından yapılmıştır. Başvuranlar, Amerika ve İngiltere tarafından, çok sayıda iletişim verisinin ayırım yapılmaksızın ele geçirilmesini ve bu verilerin söz konusu iki Devlet arasında paylaşılmasını sağlayan teknolojilerin kullanıldığı hakkında, Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı (NSA) eski sistem yöneticisi Edward Snowden tarafından bilgi sızdırıldığı haberinin medyaya yansımaları neticesinde Mahkemeye başvurmuşlardır.

Başvuranlar, İngiliz Hükümeti İletişim Merkezi (GCHQ) tarafından uygulanan genel bir denetime tabi tutulmuş olduklarını ve/veya yabancı güvenlik servisleri tarafından dinlenen elektronik ortamdaki görüşmelerine ait verilerin İngiliz güvenlik servislerine iletilmiş olabileceğini ileri sürmektedirler. Başvuranlar, bu durumun

Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki haklarına müdahale anlamına geldiğini ve bu müdahalenin de "kanuna uygun" olmadığını iddia etmektedirler. Başvuranların beyanlarına göre, yabancı istihbarat kurumlarından bilgi alınmasının iç hukukta herhangi bir dayanağı bulunmamaktadır; ayrıca, İngiliz istihbarat servislerinin hangi hallerde yabancı istihbarat kurumlarından iletişimin dinlenmesi ve / veya dinleme yoluyla elde edilen verilerin İngiltere'nin erişimine sunulmasını talep edebileceği, yabancı istihbarat kurumlarından talep edilen ve / veya alınan bilgilerin İngiliz istihbarat servislerince ne derece kullanılabilirliği, yayınlanabilirliği ve saklanabilirliği ve söz konusu bilgilerin ne şekilde imha edilmesi gerektiği hususlarında yasal bir denetim mekanizması veya yasal güvenceler mevcut değildir.

Ayrıca, başvuranlar, iletişimin doğrudan GCHQ tarafından dinlenmesiyle ilgili olarak, dış görüşmelerin dinlenmesi emirlerine ilişkin yasal prosedürün, Mahkemenin içtihatlarında belirtilen asgari standartlara uygun olmadığını beyan etmişlerdir.

Başvuranlar, son olarak, dış görüşmelerin, sırf transatlantik fiber optik kablolar aracılığıyla yapıldığı gerekçesiyle, GCHQ tarafından gerçekleştirilen genel bir dinleme prosedürüne tabi tutulmasının, doğal olarak, binlerce, belki de milyonlarca insanın özel yaşamına yönelik orantısız bir müdahale anlamına geldiğini öne sürmektedirler.

Sözleşme'nin 8. maddesi uyarınca *tebliğ edilmiştir*.

Aile hayatına saygı_____

Annenin kısmen yetersizliği nedeniyle tam evlat edindirme prosedürünün uygulanması kararının verilmesi ve basit evlat edindirme

prosedürünün uygulanması yönünde karar verilmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin mevcut olmaması: *ihlal*

Zhou / İtalya - 33773/11
21.1.2014 tarihli karar [II. Bölüm]

Olaylar – Başvuran, 2004 yılının Ekim ayında, o tarihte bir aylık olan oğluyla birlikte bir sosyal barınma merkezine yerleştirilmiştir. Başvuranın oğlu, sosyal hizmetler kurumuyla anlaşmalı olarak, aynı gün koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilmiştir. Ancak, üç ay sonra, söz konusu aile, artık çocuğa bakamayacaklarını söylemiştir. Bunun üzerine başvuran, işe giderken çocuğunu komşusu olan bir çiftte emanet etmeye karar vermiştir. Başvuranın, çocuğunun bakımıyla ilgili olarak verdiği bu kararı onaylamayan sosyal hizmetler kurumu, çocuk mahkemesinde görevli Cumhuriyet savcısına başvuranın durumunu bildirmiştir. Savcı, 2007 yılının sonunda, annenin çocuğuna bakacak durumda olmadığını gerekçe göstererek, çocuk hakkında evlatlık verilme davasının açılmasını talep etmiştir. Bu sırada, çocuk, koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilmiş ve başvurana da çocuğunu görme hakkı verilmiştir. Çocuğun, başvuranla görüşükten sonra psikolojisinin bozulduğunu ve annesiyle herhangi bir bağ kuramadığı için yapılan görüşmelerin çocuk açısından “uygunsuz ve zarar verici” olduğunu belirten psikologun tavsiyesiyle, başvuranın çocuğunu görme hakları, 2008 yılında askıya alınmıştır. Başvuran, bu karara itiraz etmiş ve istinaf mahkemesi, 2009 yılında, askıya alma kararının kaldırılması gerektiğine karar vermiştir. Çocuk mahkemesi, 2010 yılının Nisan ayında, mahkeme tarafından atanan bilirkişilerce hazırlanan raporda varılan sonuçları dikkate alarak, başvuranın ebeveynlik rolünü yerine

getiremediği ve çocuğunun kişisel gelişimine katkıda bulunamadığı ve ayrıca “çocuğunun gelişiminde psikolojik travma yaşamasına neden olduğu” gerekçesiyle, çocuğun evlatlık verilmesi gerektiğine karar vermiştir. Başvuran, tam evlat edindirme prosedüründen ziyade, basit evlat edindirme prosedürünün uygulanması talebiyle bu karara karşı yaptığı itirazdan herhangi bir sonuç alamamıştır.

Hukuki Değerlendirme — Madde 8: Ulusal makamlar, çocuk ile başvuran arasındaki irtibatı kolaylaştırmaya yönelik yeterli çaba göstermemişlerdir. Başvuran, çocuğunun kanuni vasisiyle birlikte, oğluyla arasındaki bağın kopmaması için, basit evlat edindirme prosedürünün uygulanmasını talep etmiştir. Başvuran, çocuğun terk edilmesi gibi bir durumun söz konusu olmadığı bazı hallerde, çocuk mahkemesi tarafından ilgili mevzuatın geniş kapsamlı olarak yorumlanmasıyla verilen, çocuğun biyolojik ailesiyle olan bağının korunmasını sağlayacak evlat edindirme prosedürünün uygulanmasına dair bazı kararlara dayanmıştır.

Başvuranın oğlunun koruma altına alınmasına dair karar, başvuranın, oğlunun kişisel gelişimine katkı sağlayamadığı ve psikolojisini bozduğu gerekçesiyle verilmiştir. Ancak, mahkemece tayin edilen bilirkişiler tarafından hazırlanan raporlarda, başvuranın rolünü yerine getiremediği kabul edilmekle birlikte, davranışlarının oğluna zarar vermediği belirtilmiştir.

Mahkeme, ulusal makamların, çocuğun yaşam koşullarının sağlığı ve dengeli gelişimi açısından tehlike arz ettiği sonucuna varırken dayandıkları delillerin yeterliliğini sorgulamıştır. Mahkemeye göre, çocuk koruma altına alınmadan ve evlat

edindirme prosedürü uygulanmadan önce, ulusal makamlar tarafından, çocuğun annesiyle birlikte yaşabilmesini sağlayacak somut önlemlerin alınması gerekirdi. Mahkeme, tam evlat edindirme prosedürünün uygulanmasının, çocuğun yararına olduğu konusunda ikna olmamıştır. Ayrıca, sosyal yardım kurumlarının görevi, esasında, zorluk yaşayan kişilere yardımcı olmak, bu kişilerin faaliyetlerinde kendilerine rehberlik etmek ve zorlukların üstesinden gelebilmelerini sağlayabilecek çeşitli imkânlarla ilgili olarak önerilerde bulunmaktır. Savunmasız kişiler söz konusu olduğunda, ilgili makamların, özel itina göstermeleri ve daha fazla koruyucu olmaları gerekmektedir.

Savunmasız bir durumda olan başvuran ile oğlu arasındaki aile bağlarının mümkün olduğunca korunması ihtiyacı gerektiği gibi dikkate alınmamıştır. Adli makamlar, sosyal yardım kurumlarından hedefe yönelik destek alındığı takdirde üstesinden gelinebilecek zorlukları değerlendirmekle yetinmişlerdir. Başvurana oğluya yeniden ilişki kurma fırsatı verilmemiştir. Bilirkişiler, başvuranın sağlığını da göz önünde bulundurmak suretiyle, oğluna daha iyi bakabilmesini sağlayabilecek gerçek imkânları incelememişlerdir. Ayrıca, Hükümet, başvuranın oğlu ile arasındaki annelik bağının zayıflatılmasını haklı kılacak herhangi ikna edici bir açıklamada bulunmamıştır.

Mahkemenin basit evlat edindirme prosedürünün uygulanmasına dair bir karar vermeyi reddetmesi, İtalya mevzuatında bu tür bir evlat edindirme prosedürüne ilişkin hükümlerin mevcut olmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak, bazı İtalya mahkemeleri, ilgili yasal hükümleri daha geniş kapsamlı olarak yorumlamak suretiyle,

çocuğun terk edilmiş olması gibi bir durumun söz konusu olmadığı bazı hallerde, basit evlat edindirme prosedürünün uygulanmasına imkân tanımıştır.

Bu hususlar dikkate alındığında, davalı Devletin konuyla ilgili takdir yetkisine bakılmaksızın, İtalya makamlarının, aile bağlarının zayıflamasına neden olacak bir hüküm vermeden önce yükümlülüklerini yerine getirmedikleri, başvuranın çocuğuyla birlikte yaşama hakkına saygı gösterilmesini sağlayacak uygun veya yeterli önlemleri almadıkları ve dolayısıyla başvuranın, Sözleşme'nin 8. maddesiyle güvence altına alınan özel yaşamına saygı gösterilmesi hakkını ihlal ettikleri söylenebilir.

Sonuç: ihlal (oy birliğiyle).

Madde 41: 40,000 avro manevi tazminat

MADDE 14

Ayrımcılık (8. madde)

Evli çiftin, evlilik birliği ile dünyaya gelen çocuklarına annenin soyadını verememesi

Cusan ve Façço / İtalya – 77/07

7.1.2014 tarihli Karar [2. Bölüm]

Olay ve Olgular – Başvuranlar evli bir çifttir. İlk çocukları 1999 yılının Nisan ayında doğmuştur. İlk çocuklarının doğum, evlenme ve ölüm kütüğüne annesinin soyadı altında kaydedilmesine yönelik talepleri reddedilmiş ve çocuk, babasının soyadı altında kaydedilmiştir. Milano Başkanı 2012 yılında, annenin soyadının çocuğun ismine eklenmesine yönelik olarak aileye onay vermiştir.

Hukuki Değerlendirme – 8. madde ile birlikte ele alındığında 14. madde: Ulusal mevzuat uyarınca, “evlilik birliği ile dünyaya gelen çocuklara” doğumlarında babanın soyadı verilir. Ulusal mevzuat bu yasayla ilgili olarak hiçbir istisnaya izin vermemiştir. Anlaşıldığı üzere, bir başkanlık kararnameyi kişinin soyadını değiştirme seçeneğini sağlamış ve mevcut davada başvurulara, çocuklarının soyadına ekleme yapmalarına izin verilmiştir. Ancak, çocuğun doğumunda alacağı soyadına ilişkin karar ile kişinin yaşamı boyunca soyadını değiştirme olanağı arasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. Benzer durumdaki kişilere, yani sırasıyla çocuğun anne ve babası olmak üzere iki başvurana farklı şekilde muamele edilmiştir. Babadan farklı olarak anne, eşinin kabul etmesine rağmen, yeni doğan çocuğuna soyadını aktaramamıştır.

Mahkeme, benzer hususları *Burghartz, Ünal Tekeli* ve *Losonci Rose ve Rose* davalarında inceleme olanağı bulmuştur. Belirtilen ilk dava, bir erkeğin, eşinin soyadının kendi soyadının önüne getirilmesine yönelik talebinin reddedilmesi ile ilgili olmuştur. İkinci dava ise, evli bir erkeğin evlenmeden önceki soyadını devam ettirmesine rağmen, evli bir kadının, evlenmeden önceki soyadını tek başına kullanamaması ile ilgili olarak Türk hukukunda yer alan bir yasa ile ilgili olmuştur. *Losonci Rose ve Rose* davası ise, İsviçre hukuku uyarınca, evli çiftlerin her ikisinin de kadının soyadının kullanılmasını istemesi durumunda yetkililere ortak bir talep iletilmesini, aksi halde evlilikten sonra, yeni aile soyadı olarak erkeğin soyadının çifte verileceği yönündeki bir koşula ilişkin olmuştur. Mahkeme, belirtilen tüm bu davalarda, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının ve

soyadı seçiminde cinsiyete dayalı tüm ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasının önemini yinelemiştir. Mahkeme ayrıca, bir ailenin tüm üyelerine babanın soyadı verilerek aile birliğinin yansıtıldığı geleneğin, kadınlara karşı yapılan ayrımcılığı haklı çıkarmadığını değerlendirmiştir.

“Evlilik birliği ile dünyaya gelen çocukların” soyadı seçiminin, yalnızca ebeveynlerin cinsiyeti nedeniyle ortaya çıkan ayrımcılığa dayanılarak belirlendiği mevcut davada da varılan sonuçlar benzer olmuştur. Söz konusu yasa, istisnasız ve eşler tarafından müştereken sunulan alternatif bir talebe bakılmaksızın, verilen soyadının babanın soyadı olmasını gerektirmiştir. Erkeğin soyadının “evlilik birliği ile dünyaya gelen çocuklara” aktarılmasına ilişkin yasanın uygulamada gerekli olmasına ve Sözleşme’ye tamamen aykırı olmamasına rağmen, yeni doğan bir çocuğun doğum kütüğüne kaydı yapılırken belirtilen yasa dışına çıkmanın mümkün olmaması, kadınlara karşı aşırı katı ve ayrımcıdır.

Sonuç: ihlal (bir oya karşılık altı oyla)

41. madde: herhangi bir talepte bulunulmamıştır.

46. madde: Mahkeme, başvuruların kızları doğduğunda, kızlarını doğum, evlilik ve ölüm kütüğüne annenin soyadı altında kaydettirmelerinin mümkün olmaması nedeniyle, 8. madde ile birlikte ele alındığında 14. maddenin ihlal edildiğini tespit etmiştir. Söz konusu durumun mümkün olmayışı, İtalyan hukuk sisteminde yer alan bir kusur nedeniyle ortaya çıkmıştır. Belirtilen kusur nedeniyle, tüm “evlilik birliği ile dünyaya gelen çocuklar”, doğum, evlilik ve ölüm kütüğünde aile soyadı olarak babanın soyadı altında kaydedilmekte ve eşlerin, annenin

soyadının kullanılmasına karar vermeleri durumunda bile bu kuralın dışına çıkma seçeneği bulunmamaktadır. Sonuç olarak, mevcut davada verilen kararlar uyumlu olmalarının sağlanması ve Sözleşme'nin 8. ve 14. maddelerinde belirtilen koşulların yerine getirilmesinin güvence altına alınması amacıyla, İtalyan mevzuatına ve uygulamasına düzenleme getirilmesi gerekmiştir.

(bk. *Burgharç / İsviçre*, 16213/90, 22 Şubat 1994; *Ünal Tekeli / Türkiye*, 29865/96, 16 Kasım 2004, [169 no.lu Bilgi Notu](#); ve *Losonci Rose ve Rose / İsviçre*, 664/06, 9 Kasım 2010, [135 no.lu Bilgi Notu](#))

Ayrımcılık (1 No.lu Ek Protokol'ün 1. maddesi)

Yerli olmayıp Avrupa asıllı olması nedeniyle, ülkesine dönen Cezayir savaşı gazisine “takdir tazminatı” ödenmesinin reddedilmesi

Montoya /Fransa – 62170/10

23.1.2014 tarihli Karar [5. Bölüm]

Olay ve Olgular – 1942 yılında Cezayir’de doğan başvuran, yerel Arap ve Berberi halkına uygulanan yerel-hukuk sivil statüsünün aksine, Avrupa asıllı kişilere uygulanan olağan sivil statüsüne sahiptir. Başvuran, Cezayir savaşı esnasında, Fransız ordusunun bir birimine katılmıştır. Cezayir bağımsızlığını kazanınca, başvuran Fransa’ya dönmüş ve ülkesine geri dönen sivil düzensiz birliklerin eski mensuplarına ve benzer gruplara ödenen “takdir tazminatı” (*allocation de reconnaissance*) için idari makamlara başvuruda bulunmuştur. Başvuranın talebi, “ülkesine geri dönen Avrupa asıllı bir kişi” olması nedeniyle, 2004 yılının Kasım ayında

reddedilmiştir. Başvuranın itirazları bir sonuç vermemiştir.

Hukuki Değerlendirme – Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi ile birlikte ele alındığında 14. madde: Cezayir’de görev yapan düzensiz sivil birliğin eski bir üyesi olan ve 60 yaşının üzerinde bulunan, Fransız vatandaşlığına sahip olan ve Fransa’da ikamet eden başvuran, ülkesine geri gönderilmeden önce olağan sivil statüsü yerine yerel-hukuk sivil statüsüne sahip olsaydı, tazminatı almak için “uygulanabilir” bir hakka sahip olurdu. Fransız mahkemeleri, daha önce görülen bir davada, Sözleşme’ye Ek 1 No.lu Protokol’ün 1. maddesi uyarınca, söz konusu tazminatı mülkiyet olarak nitelendirmişlerdir. Başvuranın menfaatleri, belirtilen hükmün ve aynı hüküm tarafından güvence altına alınan mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesi hakkının kapsamında yer almıştır. Söz konusu hüküm ve hak, Sözleşme’nin 14. maddesini uygulanabilir kılmak için yeterli olmuştur.

Başvuranın şikâyetinde bulunduğu, yerel-hukuk sivil statüsüne sahip olan ile olağan sivil statüsüne sahip olan yardımcı birliklerin eski mensupları arasında yapılan muamele farklılığı, yardımcı birliklerin eski mensupları olan Arap ve Berberi asıllı kişiler ile Avrupa asıllı kişilerin arasında yapılan bir ayrımı ortaya çıkarmıştır. Söz konusu ayrımın uygulandığı kişilerin ortak noktası, hepsinin daha önce Fransız yetkililerinin Cezayir savaşı esnasında başvurduğu, düzensiz birliklerin eski mensupları olmaları ve savaşın sonunda Fransa’ya geri dönen kişiler olmalarıydı. Avrupa, Arap ya da Berberi asıllı olsunlar, söz konusu insanlar, ülkeleri için yaptıkları fedakârlıkların –Fransa’nın da ayrım yapmadan

tüm hepsine savaş gazisi ünvanı vermesiyle kabul ettiği bir durum- ve maruz kaldıkları sıkıntının Fransa tarafından tanınması ile ilgili talepleri açısından benzer durumdaydılar.

Yasama meclisi, maruz kaldıkları bazı zorlukları ve sıkıntıları dikkate alarak, yardımcı birliklerin Arap ve Berberi asıllı eski mensuplarının özel yardım almaları amacıyla ek önlemler alınmasının gerekli olduğunu değerlendirmiştir. Fransa, yardımcı birliklerin Arap ve Berberi asıllı eski mensuplarının fedakârlıklarını ve sıkıntılarını kabul etmenin meşru olduğunu düşünmekte haklıydı. Ayrıca, takdir tazminatının, yardımcı birliklerin Arap ve Berberi asıllı eski mensuplarının fedakârlıklarının ve maruz kaldıkları sıkıntıların Fransa tarafından tanınmasına yönelik araçlardan sadece biri olduğu belirtilip, konunun gerektirdiği kadarıyla Fransız yetkililere sağlanan takdir yetkisi dikkate alındığında, belirtilen hedefe ulaşmak amacıyla yardımcı birliklerin Arap ve Berberi asıllı eski mensuplarına mahsus bir tazminatın sağlanması orantısız olmamıştır. Bu nedenle, söz konusu muamele farklılığının, tarafsız ve makul gerekçeden yoksun olduğu değerlendirilemez.

Anayasa Konseyi, 2011 yılının Şubat ayında, söz konusu mevzuatın bir kısmının Anayasa'ya aykırı olduğunu açıklamıştır. Dolayısıyla, *Conseil d'État (Danıştay)* tarafından Mart 2013 tarihli kararda gözlemlendiği üzere, yerel-hukuk statüsüne sahip olan yardımcı birliklerin eski mensuplarına ödenen tazminat avantajına yapılan kısıtlama, Anayasa Konseyinin kararının yayınlandığı tarih olan 2011 yılının Şubat ayından itibaren geçerli olmak üzere kaldırılmıştır. Ancak, Anayasa Konseyinin kararı ve söz konusu kararın geleceğe

yönelik sonuçları, Mahkeme'nin belirtilen karardan önce değerlendirdiği bir durumla ilgili olan kararını hiçbir şekilde değiştirmemiştir.

Sonuç: ihlal yok (oy birliğiyle)

MADDE 35

Madde 35 § 1

İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi

Mülkün tapusunun alınması amacıyla iç hukuk yollarının tüketilmemesi: kabul edilemezlik

Dexter ve Diğerleri / Kıbrıs - 63049/11, 68057/11 ve 62322/11

17.12.2013 tarihli Karar [Bölüm IV]

Olaylar – Dava, 2002 yılının Mart ayında Kıbrıs'ta konut yapımı amacıyla arsa alan beş İngiliz vatandaşının yapmış olduğu üç başvurudan ibarettir. Ancak bu beş kişi, arazi ve/veya yapılarla ilgili birçok düzensizlik olduğunu tespit etmiş ve sonuç olarak mülklerinin tapusunu alamamışlardır. Başvuranlar, kendilerine araziye satan emlak geliştirme firmaları hakkında Kıbrıs Rekabetin ve Tüketicinin Korunması Derneğine (RTKD) şikayette bulunmuşlardır. Ancak, söz konusu organın etkinlik kazandığı kanunun başvuruların arazilerini satın aldıktan sonra yürürlüğe girmiş olduğu ve geriye dönük bir etkiye sahip olmadığı gerekçesiyle, RTKD başvurularının şikayetlerini reddetmiştir. Başvuranlar, özellikle dava açmanın masraflı bir işlem olması, güvenilir bir avukat bulmanın zor olduğu hakkındaki iddialar ve yargılamaların uzun sürme ihtimalinden ötürü; mevcut iç hukuk yollarının, bu koşullar altında etkin olmayacağı

görüşünde olduklarından, mahkeme önünde herhangi bir dava açmamışlardır.

Hukuki Değerlendirme – Madde 35 § 1: Kıbrıs iç hukuk sisteminde, başvuranların arazilerinin tapu sicilini alamamaları ve bunun doğurduğu sonuçlar hakkındaki şikayetlerine ilişkin belirli hukuk yolları mevcuttur. Özellikle, iç hukuk, mülkiyet alıcısının taşınmaz malın satışı için anlaşma yapılması amacına yönelik dava açmasını ve başvuruların yerel mahkemeler önünde, şikayette buldukları konularla ilgili olarak hukuk davası açmalarını mümkün kılar. Ayrıca iç hukukta; iflas halinde, teminatlı ve teminatsız alacaklılara yönelik olarak bazı hükümler mevcuttur. Son olarak, özellikle, mülkiyetin imar izni ve/veya inşaat ruhsatına uygun olmadığı durumda tapunun alınması konusunda meydana gelen problemleri çözmeye yönelik olarak 2011 yılının Nisan ayında bazı önemli değişiklikler getirilmiştir. Başvuranlar şikayetleriyle ilgili olarak, yukarıdaki hukuk yollarından herhangi birini tüketme konusunda gerekli adımları attıklarını kanıtlayamamışlardır. Bu hukuk yollarının herhangi bir şekilde yetersiz olduğu veya etkin olmadığı kanısına varılmasına yol açacak bir gerekçe bulunmamaktadır. Ayrıca başvuranları iç hukuk yollarını tüketme yükümlülüklerinden muaf tutabilecek herhangi bir istisnai koşul yoktur. Başvuranların kullandıkları tek tazmin yolu olan RTKD'ye şikayette bulunmak, Sözleşme kapsamındaki şikayetleri konusunda tüketmeleri gereken bir hukuk yolu olarak görülemez.

Sonuç: kabul edilemezlik (iç hukuk yollarının tüketilmemesi)

MADDE 46

Kararın İcrası – Genel Tedbirler

Davalı Devletin evli çiftin evlilik birliği ile dünyaya gelen çocuğuna annesinin soyadının verilmesine olanak sağlayacak iç hukuk ve/veya uygulamaları yeniden düzenlemekle yükümlü olması

Cusan ve Fazzo/ İtalya - 77/07
07.01.2014 tarihli Karar [Bölüm II]

(Bk. yukarıda 14. madde, sayfa 16)

Davalı Devletin gecikmeleri engellemek ve iç hukuk kararlarıyla uyumlaştırmak amacıyla genel tedbirler alması gerektiği

Foundation Hostel for Students of the Reformed Church and Stanomirescu/ Romanya -2699/03 ve 43597/07
07.01.2014 tarihli karar [Bölüm III]

Olaylar – Başvuranların her ikisi de Devletin binaları yıkması, ağaçlara değer biçmesi ve işaretlemesi veya tazminat ödemesini gerektiren kesinleşmiş mahkeme kararı almışlardır. Ancak, başvuranların girişimlerine rağmen, talimatlara uyulmamış ya da bu talimatlar gecikmeli olarak yerine getirilmiştir.

Hukuki Değerlendirme – Madde 46: Mahkeme, yetkililerin nihai yerel mahkeme kararlarına zamanında ya da hiçbir şekilde uymadıkları gerekçesiyle her iki başvuruda da Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ve Sözleşme'ye ek 1 No'lu Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edilmiş olduğu neticesine varmıştır.

Mahkeme, diğer Romanya davalarının yaklaşık 30'unda benzer sonuçlara ulaşmış olup, 130'dan

fazla benzer dava da Mahkeme önünde derdesttir. Bu davaların pek çoğunda ihlaller, yetkililerin tutumu (yetkililer diğer kurumların sorumlu olduğunu iddia ederek, kendileri hakkında ödenmesine hükmedilen miktarların ödenmesini imkansız hale getirmiş ya da davaların zaman aşımına uğramasına sebep olmuşlardır) veya zamanında ya da hiçbir şekilde ödeme yükümlülüklerine riayet etmemelerinden dolayı meydana gelmiştir. Belirli bir kararın icra edilmesi konusundaki hüküm hususunda, yetkililer çoğunlukla geçerli gerekçeler sunmaksızın kararı yerine getirmeyi reddetmiş, kararların esasına ters düşen savlar ileri sürmüş, kararın icrasının önündeki bazı engellere atıfta bulunmuş ya da başvurulara kararın icra edilememesine ilişkin olarak tarafsız olduğu iddia edilen bir gerekçe hakkında bilgi vermişlerdir. Mahkeme özellikle *Săcăleanu* kararından sonra, yerel yetkililer tarafından alınan tedbirlerin, Devlet'in ödeme yükümlülüklerinin karşılanmasını sağlayabilecek yeni bir sistem yaratma amacını taşıdığını kaydetmiştir. Ancak, mevcut davada tespit edilen ihlaller, süregelen yapısal işlev bozukluğunun bir yansımasıdır.

Dolayısıyla, Romanya Devletinin mevcut davada belirtilen sistemden kaynaklı duruma bir son vermek amacıyla alabileceği tedbirin türüne ilişkin olarak, yalnızca yol gösterme amacıyla bir öneride bulunmak Mahkeme'nin görevidir. Devlet ilk ve öncelikli olarak uygun kanuni ve/veya idari tedbirler aracılığıyla, kendisi hakkında verilmiş bağlayıcı ve icrası mümkün olan ve gerek maddi ödeme gerekse uygulama gerektiren kararların otomatik ve zamanında icra edileceğini taahhüt etmek durumundadır. Ayrıca tedbirlerin alınması sırasında, tarafsız olarak

bakıldığında kararın mutlak icrasının imkansız olduğu ve kararın başka şekillerde icra edilmesi gerektiği hallerde ortaya çıkabilecek durumlar göz önüne alınmalıdır. Benzer davaların incelenmesine devam edilmesinin, Davalı Devlet'in mevcut davadan doğan yükümlülüğü konusunda düzenli bir hatırlatıcı görevi görecektir. Bu davaların incelenmesinin ertelenmesi gereksiz olacaktır.

(Bk. *Săcăleanu / Romanya*, 73970/01, 6 Eylül 2005)

Davalı Devletin, kira denetimi yapılmış kat maliklerinin mülkiyet haklarının ihlalinden kaynaklanan mağduriyetin giderilmesi amacıyla tazminat niteliğinde bir hukuk yolu ortaya koyma yükümlülüğü

Bittó ve Diğerleri / Slovakya - 30255/09
28.01.2014 tarihli Karar [Bölüm III]

(Bk. aşağıdaki 1 No'lu Protokolün 1. maddesi.)

1 NO.LU EK PROTOKOL'ÜN 1.

MADDESİ

Mülkiyet

Bilimsel araştırma amacıyla embriyoların bağışlanmasına ilişkin yasak: *Büyük Daire lehine feragat*

Parrillo / İtalya – 46470/11

[II. Bölüm]

Başvuran ve eşi, 2002 yılında tüp bebek tedavisi görmüş ve bu işlem sonucu beş embriyo elde edilmiştir. Başvuranın eşi, Kasım 2003 tarihinde

hayatını kaybetmiştir. Başvuran, tüpte oluşturulan embriyoları bilimsel araştırma amacıyla bağışlamak ve böylece iyileştirilmesi zor olan hastalıkların tedavisine yönelik araştırmalara katkıda bulunmak istemektedir. Ancak 19 Şubat 2004 tarihli ve 40 sayılı Kanun'un 13. maddesi, bilimsel araştırma amacıyla olsa dahi insan embriyosu üzerinde deney yapılmasını yasaklamakta ve mahkûmiyet durumunda iki ila altı yıl arası hapis cezası öngörmektedir. Başvuran, söz konusu embriyoların yukarıdaki ilgili Kanun yürürlüğe girmeden önce elde edildiğini beyan etmiştir. Başvuran, buna dayanarak, söz konusu tarihte, embriyoların dondurulmuş bir şekilde saklanması ve derhal nakledilmemesinin tamamen yasal bir uygulama olduğunu belirtmiştir.

Daire, başvuranın şikâyetlerini 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi ve Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında inceleyecek olan Büyük Daire lehine, yargılamadan feragat etmiştir.

Mülkiyet kullanımının kontrolü

Ev sahiplerine düşük seviyede kira uygulaması getiren kira denetim programı:
ihlal

Bitto ve Diğerleri / Slovakya – 30255/09
28.1.2014 tarihli Karar [III. Bölüm]

Olaylar – Başvuru, 1996 tarihli Fiyat Kanunu ve ilgili farklı bir mevzuat uyarınca kira denetim programının uygulandığı Bratislava ve Trnava'da bulunan 21 konutun sahipleri veya müşterek sahipleri tarafından yapılmıştır. Sonuç olarak başvuranların, dairelerinin kira düzeylerini özgür

bir şekilde görüşme hakları engellenmiş ve dairelerinin kira sözleşmelerini feshetme durumu, kiracılara uygun alternatif kalacak yer temin edilmesi şartına bağlanmıştır. Hükümet, kira denetimi konusunu birkaç olayda ele almıştır. Örneğin, 260/2011 sayılı Kanun, kira denetimi programının uygulanmasına yönelik koşulları yeniden tanımlamış ve bunun azami süresine ilişkin sınırları belirlemiştir. Başvuranlar, Mahkemeye yaptıkları başvuruda, mülklerini kiraya verme karşılığında öngörülen kira bedelinin bakım masraflarını karşılamadığından ve bu kira bedellerinin, kira denetim programının uygulanmadığı benzer dairelere kıyasla orantısız sayılacak kadar düşük olduğundan şikâyetçidir.

Hukuki Değerlendirme – 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesi: Kira denetim programının tabi olduğu mevzuat, meşru bir sosyal politikanın uygulanması amacıyla başvuranların haklarına yasal müdahalede bulunulmasına neden olmaktadır. Başvuranların mallarının kullanımının kontrolü, bu nedenle, 1 No.lu Protokol'ün 1 § 2 maddesi uyarınca “genel menfaate uygundur”. Mahkeme, müdahalenin orantılı olup olmadığı konusunda ilgili olarak, öncelikle kira denetim programının getirildiği bağlamda, birbiriyle çatışan söz konusu menfaatler arasındaki dengenin en iyi nasıl sağlanacağına yönelik kararın, yerel makamların bilip değerlendireceği karmaşık sosyal, ekonomik ve siyasi konuları içerdiğini gözlemlemiştir. Bu açıdan uygulanabilecek maksimum kirayı tedricen artıracak ve sonraki aşamada feshine yönelik bir çerçeve ve süre sınırı belirleyecek şekilde planlanan hükümet politikası ve yasal değişikliklere rağmen, davalı Devletteki kira piyasasının yine de gelişmemiş olduğu ve

belirtilen politikanın sürdürülmesinde bazı eksikliklerin yaşandığı görülmüştür. Kira denetim programının gerçek etkisi hususunda ise Mahkeme nezdinde mevcut olan tek bilgi, bu bağlamda, program kapsamında izin verilen maksimum kira ile dairelerin piyasadaki kira değeri arasındaki farkla alakalıdır. Bu bilgiye göre, 2000 yılından sonra yaşanan bazı artışlara rağmen, başvuruların uygulamaya yetkili oldukları kontrollü kira miktarı, kira denetim programının uygulanmadığı benzer konutların kirasından oldukça düşük kalmıştır. Sonuç olarak, “mallarından kar elde etme hakları dahil olmak üzere” başvuruların menfaatleri gözetilmemiştir. Bu bağlamda, toplumun meşru menfaatleri, ülkenin konut arzının dönüşümü ve reformuna ilişkin sosyal ve mali yükün adil olarak dağıtılmasını gerektirir. Diğer grubun veya topluluğun menfaatleri, bir bütün olarak ne kadar önemli olursa olsun, bu yük belirli bir sosyal gruba yüklenemez. Mahkeme, bu görüşler ışığında, Slovak yetkililerin, toplumun genel menfaatleri ve başvuruların mülkiyet haklarının korunması arasında gerekli adil dengeyi sağlayamadığı sonucuna varmıştır.

Sonuç: ihlal (oybirliğiyle)

Madde 41: Henüz bir sonuca varılmamıştır.

Madde 46: Mahkeme, ev sahiplerinin durumunu kademeli olarak iyileştirmek amacıyla davalı Devletin önlem aldığını, ancak bu önlemlerin, kira denetimi uygulanan daire sahiplerinin maruz kaldıkları etkilerin ancak 2017 yılından sonra ortadan kaldırılmasını öngördüğünü ve bunların kabulünden önceki mevcut durumu ele almadığını belirtmektedir. Mahkeme, bu nedenle, davalı Devleti, mümkün olduğunca kısa sürede,

tespit edilen ihlalin gerçek anlamda etkin bir şekilde giderilmesini sağlayacak, belirli ve net bir şekilde düzenlenmiş bir tazminat yolu oluşturmaya davet etmektedir.

(ayrıca bk. Hutten-Czapska / Polonya [BD], 35014/97, 18 Haziran 2006, 87 no.lu Bilgi Notu; Edwards / Malta, 17647/04, 24 Ekim 2006; Nobel ve Diğerleri / Hollanda (k.k.), 27126/11, 2 Temmuz 2013).

1 NO.LU EK PROTOKOL'ÜN 2.

MADDESİ

Eğitim hakkı

Uygun tesislerin bulunmaması nedeniyle engelli bir öğrencinin üniversite dersine katılamadığı iddiası: *Büyük Daire lehine feragat*

Gherghina / Romanya – 42219/07

[III. Bölüm]

Başvuran, üniversitenin ilk senesine kaydolduğu 2001 yılında bir kaza geçirmiş ve kaza sonucunda bacaklarında ciddi lokomotor zedelenme meydana gelmiştir. Başvuranın sınavlarına evde girmesine izin verilmiş ve başvuran, eğitiminin ilk ve ikinci yılını bu şekilde tamamlamıştır. Başvuran ve annesinin yinelenen taleplerine rağmen, üniversite tesislerini hareketi kısıtlı insanlara erişilebilir kılmak için gerekli çalışmalar Mart 2007 tarihinde hala tamamlanmamıştır. 2007 akademi yılının sonunda başvuranın sınavlara evde girmesine izin verilmemiştir. Başvurana önerilen tek seçenek, ilgili dersin üçüncü yılını tekrar etmesi olmuştur. Başvuran, derslere sağlıklı öğrencilerle aynı temelde katılabilmeyi istediğinden bunu reddetmiştir. Eğitime başka bir üniversitede devam etmeye

çalışmış ancak bu da özellikle engelli tuvaletlerinin bulunmaması nedeniyle sadece bir dönem boyunca mümkün olmuştur.

Başvuran, Mahkemeye sunduğu başvurusunda, 1 No.lu Ek Protokol'ün 2. maddesi kapsamında eğitim hakkının ihlal edildiğinden ve 1 No.lu Ek Protokol'ün 2. maddesi ile birlikte ele alındığında Sözleşme'nin 14. maddesine aykırı olarak lokomotor engeli nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığından şikâyetçidir, zira eğitim gördüğü yerleşkede engeline uygun tesislerin bulunmayışı nedeniyle, ikamet ettiği kasabada veya civarında üniversite eğitimine devam etmek onun için imkânsız hale gelmiştir. Ayrıca, başvuran, tek başına veya Sözleşme'nin 14. maddesi ile birlikte 8. maddesine dayanarak, üniversiteye ve kasabasında bulunan diğer kamu binalarına erişim sağlamasını ve toplu taşıma imkânlarından faydalanabilmesini mümkün kılacak fiziksel engeline uygun tesislerin olmayışı nedeniyle, kişiliğini geliştiremediğini ve dış dünya ile iletişim kurmasının imkânsız hale geldiğini iddia etmektedir.

BÜYÜK DAİRE LEHİNE FERAGAT

Madde 30

Parrillo / İtalya – 46470/11

[II. Bölüm]

(bk. yukarıdaki 1 No.lu Ek Protokol'ün 1. maddesi, sayfa 19)

Gherghina / Romanya – 42219/07

[III. Bölüm]

(bk. yukarıdaki 1 No.lu Ek Protokol'ün 2. maddesi, sayfa 20)

MAHKEME HABERLERİ

Basın Toplantısı

Mahkeme yıllık basın toplantısını 30 Ocak 2014 tarihinde gerçekleştirmiştir. Mahkeme Başkanı Dean Spielmann 2013'ün, 2012'de elde edilen iyi sonuçların arttırıldığı bir diğer önemli yıl olduğunu belirtmiştir.

Başkan ayrıca Brighton Konferansı'nın ardından davaların birikmesini ele almak amacıyla özel bir hesabın oluşturulduğunu belirtmiştir. Başkan hâlihazırda katılımda bulunmuş olan Devletlere (Andorra, Avusturya, Azerbaycan, Hırvatistan, Finlandiya, Fransa, Almanya, Macaristan, İrlanda, Lüksemburg, Monako, Hollanda, Norveç, Sırbistan, Slovakya, İsveç, İsviçre ve Türkiye) ve tüm Devletleri katkıda bulunmaya davet etmiştir.

İnternet yayını (İngilizce ve orijinal versiyonlar Mahkeme'nin internet sitesinde mevcuttur: www.echr.coe.int) — Basın)

2014 Adli Yılı'nın Açılışı

Mahkeme'nin adli yılı resmi olarak 31 Ocak 2014 tarihinde başlamıştır. Avrupa Yargı sahnesinin yaklaşık 260 saygın şahsiyeti “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Uygulanması: Karşılıklı Bir Adli Sorumluluk Mudur?” konulu bir seminere katılmıştır.

Başkan Dean Spielmann ve Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı Andreas Voßkuhle, semineri müteakip resmi oturumda yargı dünyası ile yerel ve ulusal makamları temsil eden 320 kişilik güçlü bir dinleyici kitlesine hitap etmişlerdir.

Daha fazla bilgiye Mahkeme'nin internet sitesinden ulaşılabilir (www.echr.coe.int — Etkinlikler)

Seçimler

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 27 ve 31 Ocak 2014 tarihleri arasında gerçekleştirdiği kış oturumunda Jon Fridrik Kjölbroyu Danimarka'yı temsil eden Mahkeme üyesi olarak seçmiştir. Sayın Kjölbroy seçildikten sonraki üç ay içerisinde, dokuz yıllık görevine başlayacaktır.

YAKIN ZAMANDA YAYIMLANANLAR

Mahkeme'nin Yıllık 2013 Raporu

Mahkeme 2013 için Yıllık Raporunu, adli yılın açılışından önce 30 Ocak 2014 tarihinde basın toplantısında sunmuştur. Söz konusu raporda Hukuk Danışmanının 2013 yılında Mahkeme tarafından verilen karar ve hükümler özetinin

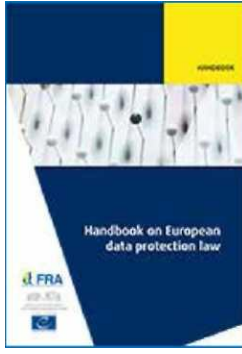
yanı sıra en önemli hükümler, kararlar ve tebliğ edilen davalardan liste biçiminde seçmeler gibi bol miktarda istatistiksel ve önemli bilgiler yer almaktadır. Rapor Mahkeme'nin internet sitesinde ücretsiz olarak mevcuttur (www.echr.coe.int — Yayınlar — Raporlar).

2013 İstatistikleri

Her ülkeye ait yıllık ihlâl tablosunun yanı sıra derdest başvurular ve davaların işleme konulmasının farklı yönleri gibi Mahkeme'nin 2013 yılındaki dava yükündeki gelişmelere genel bakış sunan 2013 istatistiklerinin analizi ve ayrıca ülkelere özgü bilgiler ve 2013 istatistikleriyle bağlantılı tüm bilgiler Mahkeme'nin internet sitesinde bulunabilir (www.echr.coe.int — İstatistikler).

Avrupa Veri Koruma Kanununa ilişkin El Kitabı

Mahkeme ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından müşterek olarak yayımlanan bu üçüncü el kitabı Avrupa Veri Koruma Kanununa dair kapsamlı bir kılavuzdur. El kitabı AB'nin ve Avrupa Konseyi'nin uygulanabilir yasal çerçevelerine genel bir bakış sağlamakta ve hem Strazburg Mahkemesi'nin, hem AB Mahkemesi'nin ana içtihatlarını açıklamaktadır. El kitabı Mahkeme'nin internet sitesinden indirilebilir (www.echr.coe.int — Yayınlar). Bu kitapçığın tercümelere 2014 yılının ikinci yarısından itibaren mevcut olacaktır.

Ülkelere Göre İnsan Hakları Bilgi Formları

Her davalı devletteki insan hakları sorunlarına ilişkin geniş kapsamlı bilgiler sunan ülke profilleri, 2013 yılının ikinci yarısındaki gelişmeleri kapsayacak şekilde güncellenmiştir. Söz konusu bilgi formları Mahkeme'nin internet sitesinden indirilebilir (www.echr.coe.int — Basın).

Sözleşme'nin Tercümelere

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 11 ve 14 No'lu Protokollerle değiştirilen metni artık Yunanca ve Makedonca dillerinde mevcuttur. Söz konusu tercümelere Mahkeme'nin internet

sitesinden indirilebilir (www.echr.coe.int — Resmi Metinler).

Avrupa Ayrımcılık Yasası Hukukuna İlişkin El Kitabı

Mahkeme ve Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından 2011 yılında müşterek olarak yayımlanan el kitabının Ukraynaca tercümesi, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin müşterek programı sayesinde yayımlanmıştır. El kitabının 28 dil versiyonu Mahkeme'nin internet sitesinden indirilebilir (www.echr.coe.int — İçtihat).